

Tid Tisdagen den 17 maj 2022 kl. 17.00 – 17.10
Plats Bolindersalen, Tekniska nämndhuset
Justering Måndagen den 23 maj 2022, §§ 1-15, 18, 19

Omedelbart justerade paragrafer

Justering Tisdagen den 17 maj 2022, §§ 16, 17

Katarina Luhr

Felix Antman Debels

Närvarande**Beslutande ledamöter:**

Katarina Luhr (MP) ordföranden

Torbjörn Erbe (M)
Fritz Lennaárd (M) §§ 1-11, 13-19
Jonas Nilsson (M)
Amelie Langby (M)
Patrik Silverudd (L)
Felix Antman Debels (S)
Jakob Sahlin (S)
Deniz Butros (V)
Tapani Juntunen (SD)

Tjänstgörande ersättare:

Isak Öhrlund (S) för Emilia Bjuggren (S) vice ordföranden
Per Hagwall (M) § 12 för Fritz Lennaárd (M)
Maja Boström (C) för Gunnar Caperius (C)
Maria Mustonen (V) för Rose-Marie Rooth (V)

Ersättare:

Per Hagwall (M) §§ 1-11, 13-19
Torbjörn Ebérus (M)
Maria Kihlström (M)
Kjell-Åke Karlsson (M)
Felix Schartner Giertha (MP)
Ulrika Hoff (KD)
Frida Bengtsson (S)
Frida Nehrfors Hultén (V)

Tjänstemän:

Förvaltningschefen Anna Hadenius, Gustaf Landahl, Fabian Lind, Daniel Persson, Elin Sandgren, Maria Svanholm, Emily Tjäder samt borgarrådssekreteraren Gabriel Dorrian Werner.

§ 7**Hälsoskyddstillsyn på skolor och förskolor 2021**

Dnr 2022-7345

Beslut

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar enligt miljöförvaltningens förslag:

- 1 Miljö- och hälsoskyddsnämnden godkänner förvaltningens rapport.
- 2 Miljö- och hälsoskyddsnämnden överlämnar förvaltningens rapport till utbildningsförvaltningen, stadsdelarna Rinkeby-Kista, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Bromma, Hässelby-Vällingby, Kungsholmen, Norrmalm, Östermalm, Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Tensta, Södermalm och Hägersten-Älvsjö samt Skolfastigheter i Stockholm AB.

Handlingar i ärendet

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande.

Nämndens behandling av ärendet**Framlagda förslag till beslut**

Nämnden föreslår (se beslutet).

Beslutsgång

Ordföranden Katarina Luhr (MP) finner att nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Särskilt uttalande

Felix Antman Debels m.fl. (S) och Deniz Butros m.fl. (V) lämnar särskilt uttalande enligt följande:

Förvaltningen bedriver ordinarie riktad tillsyn av skolor och förskolor. År 2019 hade 54 procent av de besökta verksamheterna sådana brister gällande främst buller och ventilation att förvaltningen bedömde att uppföljning krävdes. För år 2020 är siffran hela 66 procent, och år 2021 55 procent.

Buller och höga ljudnivåer i skol- och förskolemiljö är sällan skadligt för hörseln men bullerexponeringen har betydelse för hälsan, livskvaliteten och inlärningen. Dålig luftkvalitet inomhus kan bland annat leda till besvär med ögon, näsa och hals samt astma och allergi. Att så stor andel av skolorna och förskolorna har bristfällig inomhusmiljö är mycket allvarligt.

Förvaltningen skriver att de genom tillsynen bidrar till att dessa brister successivt åtgärdas så att inomhusmiljön ständigt

förbättras. Vi håller med om det, men menar att det inte räcker. Vi har flera gånger påtalat att detta problem är så pass omfattande att det även krävs proaktivt arbete. I den socialdemokratiska budgetmotionen för år 2022 satsar vi därför 2 miljoner kronor extra för mer proaktivt arbete för bättre miljö i stadens skolor och förskolor. Förvaltningen bör exempelvis kartlägga om vissa fastighetsägare missköter sitt ansvar för inomhusmiljön och inleda proaktiva samtal med viktiga fastighetsägare om hur lokalerna måste förbättras.

Förra mandatperioden startade miljöförvaltningen projektet Buller från fasta installationer i förskolor. Projektets syfte har varit att fokusera på den vanligaste anmärkningen som följs upp i miljöförvaltningens riktade tillsyn av förskolor, nämligen buller huvudsakligen från ventilationsanläggningar. Det är fastighetsägaren som har den faktiska och rättsliga rådigheten att vidta åtgärder i byggnaden och dess ventilation. Det är glädjande att projektet lett till att samarbetet mellan stadens skolfastighetsbolag SISAB och miljöförvaltningen är mycket bra och att SISAB har förbättrat sina rutiner för genomförande av bullerreducerande åtgärder. Projektet är ett lyckat exempel på hur tillsynsarbete kan kompletteras med proaktivt arbete för att åstadkomma förbättringar.

Vi beklagar att projektet nu avslutats. Miljöförvaltningen skriver i projektrapporten att ett fortsatt arbete är nödvändigt för att en sund inomhusmiljö för förskolebarn ska kunna uppnås. Miljöförvaltningen bedömer därför att fortsatt tillsyn inom området är viktig och nödvändig, men att även informationsinsatser och ett utökat samarbete med förskoleverksamheter och fastighetsägare behövs. Vi håller med om detta och beklagar att förvaltningen inte får extra medel för att fortsätta inte bara med tillsynsarbetet utan också med det proaktiva arbetet med inomhusmiljön i både förskolor och skolor.

Vid protokollet
Fabian Lind

Handläggare
Yohanna Fissihale
Telefon: 08-508 28 907

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
MHN 2022-05-17, p. 7

Hälsoskyddstillsyn på skolor och förskolor 2021

Förvaltningens förslag till beslut

1. Godkänna förvaltningens rapport
2. Överlämna förvaltningens rapport till utbildningsförvaltningen, stadsdelarna Rinkeby-Kista, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Bromma, Hässelby-Vällingby, Kungsholmen, Norrmalm, Östermalm, Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Tensta, Södermalm och Hägersten-Älvsjö samt Skolfastigheter i Stockholm AB

Anna Hadenius
Förvaltningschef

Monika Gerdhem
Avdelningschef

Sammanfattning

Riktad tillsyn är ett verktyg för att uppnå en sund miljö i alla skolor och förskolor, både inomhus och utomhus inom Stockholms stad. Tillsynen bedrivs på olika sätt, antingen som löpande tillsyn eller i projektform. Den löpande tillsynen sker genom återkommande inspektioner för att kontrollera kända problemområden. Fokus för denna tillsyn är ventilation, installationsbuller, skadliga kemikalier samt hygien och städning eftersom det är dessa delar som oftast brister. Förvaltningen kontrollerar även anmärkningar som erhållits vid föregående inspektion. Projekt-tillsynen syftar till att kontrollera eller kartlägga avgränsade aktuella frågor.

Under 2021 har förvaltningen:

- Utfört löpande planerad tillsyn på förskolor och skolor
- Fortsatt projektet inom UV-skydd på förskolor
- Handlagt uppföljningsärenden

- Utfört radontillsyn
- Handlagt anmälningar av nya verksamheter
- Handlagt anmälningar om ändringar av befintliga verksamheter
- Samverkat med andra förvaltningar och kommunala bolag

Covid-19 påverkan på tillsynen

Tillsynen under året påverkades av pandemin. Av de planerade 376 inspektionerna kunde 345 utföras. Många ombokningar av inspektioner respektive inställda inspektioner på mycket kort varsel fick göras på grund av Covid-19. Under andra halvan av året förändrade förvaltningen sin inspektionsmetodik genom att dela upp inspektionerna i två delar. Genomgången av verksamheternas egenkontroll genomfördes digitalt istället för fysiskt. Den fysiska inspektionen av lokalerna inklusive bullermätningar och luftflödesmätningar mm genomfördes istället efter att verksamheten slutat för dagen.

Avseende handläggningen av uppföljningsärenden blev ledtiderna något längre då det förekom sjukdom och personalbortfall bland entreprenörer som utför de utredningar nämnden ställt krav på. Detta påverkade dock inte antalet avslutade ärenden under året.

Tillsynen på öppna förskolor som pausades under 2020 återupptogs under 2021.

Även tillsyn i samband med anmälan av ny verksamhet påverkades i viss mån av pandemin. En del inspektioner fick senareläggas och ledtiderna blev något längre som en direkt följd av covid-19.

Fysiska samverkansmöten med stadsdelarna och utbildningsförvaltningen bordlades på grund av rådande pandemisituation. Miljöförvaltningen planerar att dessa möten kan återupptas under 2022.

Resultat och slutsatser

Under 2021 har totalt 345 stycken inspektioner genomförts på skolor och förskolor. I detta antal ingår den ordinarie riktade tillsynen på förskolor och skolor som var 280 stycken, anmälan 42 stycken samt tillsyn på öppna förskolor 23 stycken. En stor andel av besökta verksamheter har haft sådana brister gällande främst buller och ventilation att förvaltningen bedömt att uppföljning krävs.

Under 2021 har miljöförvaltningen startat 25 uppföljningsärenden i samband med anmälan. Majoriteten av uppföljningsärendena avser bristfällig ventilation och buller från fasta installationer. Ett mindre

uppföljningsärenden avser fuktproblem och bristfälligt UV-skydd på förskolegårdar. Under året har 19 uppföljningsärenden kunnat avslutas. Det finns för närvarande 31 pågående uppföljningsärenden.

Inom den ordinarie riktade tillsynen har 55 procent (142 stycken) av besökta verksamheter haft sådana brister gällande främst buller och ventilation att förvaltningen bedömt att uppföljning krävs. Detta är en minskning med ca 17 % från föregående år.

Av 23 utförda inspektioner har 10 stycken öppna förskolor fått anmärkningar som kräver uppföljning (43 %) varav 5 stycken avser buller (22 %) och 2 stycken avser ventilation (13 %).

För vissa verksamheter har två stycken ärenden startats som har riktats mot respektive part som ansvarar för de olika brister som noterats på verksamheten. Beroende på bristens art är det verksamheten eller fastighetsägaren som ansvarar för att åtgärda bristen. Som huvudregel ansvarar fastighetsägaren för brister i fasta installationer i lokalerna och verksamheten ansvarar för övriga brister.

Under 2021 avslutades 170 stycken uppföljningsärenden totalt till följd av vidtagna åtgärder, vilket innebär att lika många verksamheter och mångfaldigt fler barn och ungdomar i Stockholm fått förbättrad inomhusmiljö i sin dagliga vistelsemiljö. Kostnaderna för åtgärderna har varierat från cirka tiotusen kronor upp till flera hundratusentals kronor. Förvaltningen driver i dagsläget ca 298 uppföljningsärenden.

De brister som följs upp särskilt är buller och bristfällig ventilation. Buller och höga ljudnivåer i skol- och förskolemiljö är sällan skadligt för hörseln men bullerexponeringen har betydelse för hälsan, livskvaliteten och inläringen. Dålig luftkvalitet inomhus kan bland annat leda till besvär med ögon, näsa och hals samt astma och allergi. En bristfällig ventilation innebär även att emissioner från material i verksamheten inte ventileras bort. Därutöver ansamlas mer damm som kan innehålla kemikalier som ftalater och bromerade flamskyddsmedel. Många verksamhetsutövare saknar kunskap om ventilationen räcker till för det antal personer som vistas i lokalen eller om ljudnivån från ventilationen är för hög och utgör en hälsorisk.

Ventilationens kapacitet kan beräknas genom att ha uppgifter om luftflöden och kvadratmeterytor. Genom beräkningarna får man fram hur många personer som stadigvarande kan vistas i lokalerna och kan därmed planera sin verksamhet utefter det. 45 procent av de inspekterade skolor och förskolor under 2021 hade kännedom om ventilationens kapacitet. Detta är en förbättring från tidigare år då omkring 39 procent av inspekterade verksamheter haft en personbelastningskarta.

Genom den riktade tillsynen av skol- och förskolelokaler vet förvaltningen att 80 procent av alla verksamheter i Stockholm är radonmätta och har halter under 200 Bq/m³. Enligt strålskyddslagen är det fastighetsägaren som ska optimera strålskyddet genom att vidta åtgärder så att radonhalten hålls så låg som det är möjligt.

Slut

Bilaga

1. Årsrapport 2021, Hälsoskyddstillsyn på skolor och förskolor

Stockholms
stad

Årsrapport 2021

Hälsoskyddstillsyn på
förskolor och skolor

Mars 2022

start.stockholm

Årsrapport 2021
Hälsoskyddstillsyn för förskolor och skolor

Dnr:
Utgivare: Miljöförvaltningen
Kontaktperson: Yohana Fissahaie

Sammanfattning

I denna årsrapport redovisas resultaten av miljöförvaltningens tillsyn av skolor och förskolor under 2021 i Stockholms stad.

Riktad tillsyn är ett verktyg för att uppnå en sund miljö på stadens skolor och förskolor. Tillsynen bedrivs på olika sätt, antingen som löpande tillsyn eller i projektform. Den löpande tillsynen sker genom återkommande inspektioner för att kontrollera kända problemområden. Fokus för denna tillsyn är ventilation, installationsbuller, städkemikalier samt hygien och städning, eftersom det är dessa delar som oftast brister. Förvaltningen kontrollerar även anmärkningar som konstaterats vid föregående inspektion. Projekt-tillsynen syftar till att kontrollera eller kartlägga avgränsade aktuella frågor.

Under 2021 har förvaltningen:

- Utfört löpande planerad tillsyn på förskolor och skolor
- Utfört tillsyn av öppna förskolor
- Fortsatt projektet inom UV-skydd på förskolor
- Handlagt uppföljningsärenden
- Utfört radontillsyn
- Handlagt anmälningar av nya verksamheter
- Handlagt anmälningar om ändringar av befintliga verksamheter
- Samverkat med andra förvaltningar och kommunala bolag

Under 2021 har totalt 345 stycken inspektioner genomförts på skolor och förskolor. I detta antal ingår den ordinarie riktade tillsynen på förskolor och skolor som var 280 stycken och tillsyn av öppna förskolor 23 stycken (kommunala och fristående). Resterande 42 inspektioner utfördes i samband med anmälningsärenden. En stor andel av besökta verksamheter har haft sådana brister gällande främst buller och ventilation att förvaltningen bedömt att uppföljning krävs.

Totalt har 142 stycken uppföljningsärenden startats inom den planerade tillsynen under 2021 (55 %). I samband med tillsyn av anmälda verksamheter har 25 uppföljningsärenden startats (59 %). För vissa förskolor har två stycken ärenden startats som har riktats mot respektive part som ansvarar för de olika brister som noterats på verksamheten. Beroende på bristens art är det verksamheten eller fastighetsägaren som ansvarar för att åtgärda bristen. Som huvudregel ansvarar fastighetsägaren för brister som rör fasta installationer i lokalerna och verksamheten ansvarar för övriga brister.

Innehåll

Sammanfattning	1
Bakgrund	3
Lagstöd	4
Syfte	5
Tillsyn	5
Tillsyn vid anmälan	5
<i>Samverkan med andra förvaltningar i staden</i>	5
<i>Kemikaliesmart förskola, skola och fritidsverksamhet</i>	6
<i>Covid-19 påverkan på tillsynen</i>	7
Tillsyn av öppna förskolor	7
Löpande planerad tillsyn	8
Personbelastningskartor	8
Tobakstillsyn på skolor och förskolor	9
Radontillsyn i skolor och förskolor	10
Resultat av tillsynen 2021	10
Tillsyn av anmälda verksamheter	10
Löpande planerad tillsyn	11
Uppföljning av anmärkningar	11
<i>Uppföljning tillsyn av anmälda verksamheter</i>	12
<i>Uppföljning planerad tillsyn</i>	12
Effekter av tillsynen	13
Radontillsyn i skolor och förskolor	14
Slutsats	14
Fortsatt arbete	15

Bakgrund

Miljöförvaltningen verkar för att Stockholms skolor och förskolor ska ha en sund miljö för barn och elever. I mars 2021 fanns i Stockholms stad 1 086 förskolor, 297 grundskolor och 102 gymnasieskolor.

Tillsynsansvaret för skolor och förskolor delas av Hälsoskyddsavdelningen och Livsmedelskontrollen. Hälsoskyddsavdelningens tillsyn syftar till att kontrollera att bestämmelserna i miljöbalken med tillhörande författningar följs. Till stöd för bedömningarna används Folkhälsomyndighetens allmänna råd. Livsmedelskontrollen kontrollerar att verksamheterna följer livsmedelslagstiftningen. Denna årsrapport gäller hälsoskyddstillsynen.

Inomhusmiljön i skolor och förskolor skiljer sig från många andra inomhusmiljöer genom att många personer vistas samtidigt på en relativt liten yta, vilket ställer höga krav på inomhusmiljön i lokalerna. Tillsynen syftar till att förbättra inomhusmiljön i stadens skolor och förskolor så att elever och barn inte utsätts för hälsorisker eller hindras i sin utveckling och i sitt lärande. Målet är att alla verksamheter ska ha en väl fungerande egenkontroll och en sund inomhusmiljö.

Fokus för den löpande planerade tillsynen är kontroll av buller, ventilation, städning, smittskydd, hygien, kemikalier, UV-skydd och tobak. Uppföljning sker främst vid problem med buller, ventilation och misstanke om fuktskador. Buller och dålig luft är av erfarenhet de vanligaste problemen i skolor och förskolor. Buller och höga ljudnivåer i skol- och förskolemiljö är sällan skadlig för hörseln men exponeringen har en negativ inverkan på hälsan, livskvaliteten och inlärningsförmågan. För låg luftomsättning inomhus kan bland annat leda till huvudvärk, försämrad koncentrationsförmåga, trötthet samt allergiska besvär. En bristfällig ventilation innebär även att emissioner från material i verksamheten inte ventileras bort. Det ansamlas därför mer damm som kan innehålla kemikalier som ftalater och bromerade flamskyddsmedel. För att hålla en god hygienisk standard behövs regelbunden städning för att avlägsna och minska en rad smittoämnen i inomhusmiljön.

Lagstöd

Det är miljö- och hälsoskyddsnämnden som ska kontrollera att lagstiftningen i miljöbalken följs, vilket följer av 26 kap. 1 § miljöbalken. Tillsynen utövas genom att miljöförvaltningen gör tillsynsbesök samt ger information och råd. Det är miljö- och hälsoskyddsnämnden som genom sitt tillsynsansvar ska bedöma om det finns brister i en verksamhet, följa upp dem och ställa krav på att bristerna åtgärdas. Det kan med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken göras i form av förelägganden eller förbud att driva verksamhet.

Enligt 45 § Förordning om miljöförlig verksamhet och hälsoskydd ska tillsynsmyndigheten ägna särskild uppmärksamhet åt bl.a. lokaler för undervisning. Tillsynen på förskolor och skolor följer upp att det generella kravet på egenkontroll som följer av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken och 26 kap. 19 § miljöbalken om krav på verksamhetsutövares egenkontroll samt förordning (1998:901) om verksamhetsutövarens egenkontroll efterlevs.

Skolor och förskolor är anmälningspliktiga verksamheter enligt 38 § förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. En anmälan ska inkomma till tillsynsmyndigheten senast sex veckor innan verksamheten startar.

Folkhälsomyndighetens allmänna råd om bland annat ventilation, buller, fukt och mikroorganismer är vägledande för egenkontrollen. Dessa råd har sin grund i forskning om hälsorisker kopplat till vissa störningar, miljöbalken och de förordningar som meddelats. Råden utgör rekommendationer om hur en författning bör tillämpas samt är ett stöd för tillsynsmyndigheter och överprövande instanser i deras bedömningar. Även parallella föreskrifter som Boverkets byggregler och Arbetsmiljöverkets författningssamling liksom domstolspraxis utgör vägledning.

Tillsynen avseende rökfri skolmiljö följer upp efterlevnaden av 6 kap. 2 § lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter. Där föreskrivs att rökning är förbjuden i lokaler som är avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom samt på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem.

Syfte

Målet är att Stockholms skolor och förskolor ska ha en sund miljö. Elever och barn ska inte utsättas för hälsorisker eller hindras i sin utveckling och i sitt lärande.

Syftet med förvaltningens tillsyn är att verksamhetsutövarna ska få ökad kunskap om miljöbalken, förbättrade rutiner för sin egenkontroll, samt att upptäcka och följa upp att eventuella olägenheter åtgärdas.

Tillsyn

Riktad tillsyn är ett verktyg för att uppnå en sund miljö i alla skolor och förskolor, både inomhus och utomhus. Tillsynen bedrivs på olika sätt, antingen som ordinarie löpande tillsyn eller i projektform. Den löpande tillsynen sker genom återkommande inspektioner för att kontrollera kända problemområden. Fokus för denna tillsyn är ventilation, installationsbuller, städkemikalier samt hygien och städning eftersom det är dessa delar som oftast brister.

Förvaltningen följer även upp anmärkningar som erhållits vid föregående inspektion. Projekt tillsynen syftar till att kontrollera eller kartlägga avgränsade aktuella frågor. Under 2021 låg fokus på UV-skydd på förskolor.

Tillsyn vid anmälan

Miljöförvaltningen hanterar anmälningar av nya verksamheter samt anmälningar om ändringar av befintliga verksamheter. Ändringar av verksamhet innefattar flytt, evakuering och utökning av lokaler. En anmälan ska inkomma till förvaltningen senast 6 veckor innan verksamheter startar. I samband med handläggningen av anmälan kontrollerar förvaltningen dels om verksamheten har upprättat en dokumenterad egenkontroll innefattande rutiner, en tydlig ansvarsfördelning samt löpande riskinventeringar. Dels bedöms och kontrolleras lokalernas lämplighet med fokus på främst ventilationens funktion, buller från fasta installationer samt fuktproblematik. I förvaltningens bedömning ingår även en lokaliseringssprövning med fokus på trafikbuller samt luft- och markföroreningar i utomhusmiljön. I övrigt kontrolleras om förskole- och skolgårdar präglas av goda ljus- och skuggförhållanden samt om det finns tillräckligt med friyta.

Samverkan med andra förvaltningar i staden

Verksamhetsutövare som driver förskolor och skolor i staden styrs även av andra regelverk än miljöbalken. Inom dessa områden har

andra förvaltningar i staden viktiga funktioner såsom bl.a. tillståndsgivande myndighet enligt skollagen (Utbildningsnämnden) eller prövningsmyndighet för bygglov (Stadsbyggnadsnämnden). I många fall finns gemensamma beröringspunkter och de olika regelverken syftar i vissa delar till att reglera samma sak. Det finns t.ex. dels särskilda regler för buller vid nyetablering av skolor och förskolor som har meddelats med stöd av plan- och bygglagen och som tillämpas av Stadsbyggnadsnämnden vid bygglovsansökan, dels Folkhälsomyndighetens riktvärden för inomhusbuller som har meddelats med stöd av miljöbalken och som tillämpas av Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten i tillsynen.

När det gäller frågor som rör nyetablering av skolor och förskolor angränsar miljöförvaltningens tillsynsverksamhet till stadsbyggnadskontorets hantering av bygglov och till utbildningsförvaltningens tillståndsprovning enligt skollagen. Trafikkontorets olika avdelningar lämnar yttrande på bygglovsremisser utifrån trafiksäkerhetsaspekten vid avfallshantering, risk för trafikbuller, utnyttjande av parker, etc. En samverkansgrupp som träffas ca två gånger per år och som består av tjänstemän från de olika förvaltningarna har funnits under några år. Genom dessa möten har förvaltningarna fått större kunskaper om varandras tillsyns- och godkännandeprocesser. Skillnader och likheter mellan de olika förvaltningarnas processer har identifierats. Med medvetenhet om förvaltningarnas olika bedömningar kan bättre information lämnas till medborgare och verksamhetsutövare.

Fysiska möten med stadsdelarna och utbildningsförvaltningen bordlades 2021 på grund av rådande pandemisituation. Miljöförvaltningen planerar att samverkansmötena kan återupptas under 2022.

Kemikaliesmart förskola, skola och fritidsverksamhet

Stockholms stad antog en kemikalieplan under 2020 som sträcker sig mellan 2020-2023. Kemikalieplanen visar hur det långsiktiga målet Giftfritt Stockholm ska nås. I kemikalieplanen pekas foster, barn och ungdomar ut som särskilt viktiga grupper att skydda från skadliga kemikalier. För att uppnå detta finns särskilda aktiviteter beskrivna i kemikalieplanen, bland annat att uppdatera och fortsatt driva kemikaliesmart förskola samt starta upp och driva arbetet med en vägledning för kemikaliesmart skola och fritidsverksamhet.

För öppna förskolor som inte involverats i lika stor utsträckning inom kemikaliesmart förskola har ett extra fokus i tillsynen legat på att introducera verksamheterna till detta.

Covid-19 påverkan på tillsynen

Tillsynen under året påverkades av pandemin. Av de planerade 376 inspektionerna kunde 345 utföras. Många ombokningar av inspektioner respektive inställda inspektioner på mycket kort varsel fick göras på grund av Covid-19. Personalomsättning bland inspektörer på miljöförvaltningen bidrog i viss mån också till att färre inspektioner kunde utföras. Under andra halvan av året förändrade förvaltningen sin inspektionsmetodik genom att dela upp inspektionerna i två delar. Genomgången av verksamheternas egenkontroll genomfördes digitalt istället för fysiskt. Den fysiska inspektionen av lokalerna inklusive bullermätningar och luftflödesmätningar mm genomfördes istället efter att verksamheten slutat för dagen.

Avseende handläggningen av uppföljningsärenden blev ledtiderna något längre då det förekom sjukdom och personalbortfall bland entreprenörer som utför de utredningar nämnden ställt krav på. Detta påverkade dock inte antalet avslutade ärenden under året.

Även tillsyn i samband med anmälan av ny verksamhet påverkades i viss mån. En del inspektioner fick senareläggas och ledtiderna blev något längre som en direkt följd av covid-19.

Tillsyn av öppna förskolor

Under hösten 2019 startades ett gemensamt tillsynsprojekt tillsammans med miljöförvaltningarna i Göteborg och Malmö Stad avseende öppna förskolor med bland annat fokus på kemikaliesmart förskola. En gemensam punkt som följs upp och jämförs kommunerna sinsemellan är verksamhetens rutiner gällande kemikalieförteckning och tillhörande säkerhetsdatablad.

Tillsynen pausades under 2020 till följd av pandemin men har återupptagits under 2021. Tillsynen under 2021 har innefattat besök hos kommunala och fristående öppna förskolor i stadsdelarna Norrmalm, Södermalm, Rinkeby-Kista, Farsta, Skärholmen, Bromma och Skarpnäck.

Resultatet av tillsynen under året visar att de öppna förskolorna inte kommit lika långt i arbetet med vägledningen kemikaliesmart förskola som de kommunala förskolorna gjort. Av de besökta verksamheterna har 19 av 23 ännu inte uppnått alla åtgärder i vägledningen. Erfarenheten från tillsynen har visat att kunskapsnivån hos anställda i verksamheterna som gått utbildningen kemikaliesmart förskola ligger högre än de som inte

genomgått utbildningen, därför är det viktigt att Kemikaliecentrum fortsätter att erbjuda utbildningstillfällen för anställda inom verksamheterna. Miljöförvaltningen kommer att följa upp hur arbetet med kemikaliesmart förskola gått samt följa upp övriga anmärkningar vid nästkommande tillsynsbesök. Tillsynen har även visat att många besökta verksamheter har uppfattningen att inköp via upphandling ger en garanti på att kemikaliekrav avseende förbrukningsartiklar och leksaker uppfylls. Eftersom vägledningen kemikaliesmart förskola uppdaterades under 2020 har de verksamheter förvaltningen besökt under 2021 även introducerats till den reviderade versionen av vägledningen.

I projektet har 70 % av de verksamheter som tillsynats saknat kemikalieförteckning och/eller säkerhetsdatablad. Av 23 utförda inspektioner har 10 stycken öppna förskolor fått anmärkningar som kräver uppföljning (43 %) varav 5 stycken avser buller (22 %) och 2 stycken avser ventilation (13 %). Dessa anmärkningar kommer att drivas i separata uppföljningsärenden. Innan uppföljningsärendena avslutas är målet att verksamheterna ska ha fått en förbättrad inomhusmiljö.

Löpande planerad tillsyn

Huvuddelen av tillsynen bedrivs genom planerade tillsynsbesök ute på verksamheterna där lokalerna inspekteras och inspektören gemensamt med verksamhetens representant går igenom verksamhetens egenkontroll, dvs. deras rutiner och förebyggande arbete. Denna tillsyn sker löpande under året och kontroll sker inom kända problemområden. När det gäller inomhusmiljön har fokus legat på kontroll av ventilation, buller från fasta installationer, städkemikalier samt städning och hygien. Anledningen är att de flesta anmärkningarna från tidigare år gällt just detta. Vid besöken följs även eventuella tidigare anmärkningar upp.

Tillsynen bidrar också till att verksamhetsutövarna genom besöket får en ökad kunskap om miljöbalken och sitt egenkontrollansvar.

Personbelastningskartor

Under 2021 har miljöförvaltningen fortsatt efterfråga information om ventilationens kapacitet på skolor och förskolor. 45 procent av inspekterade skolor och förskolor under 2021 hade en personbelastningskarta. Detta är en något högre andel mot föregående tillsynsår 2020 då siffran låg på 39 procent.

Personbelastningskartor visar hur många personer som stadigvarande samtidigt kan vistas i varje rum utifrån ventilationens kapacitet. Formeln för att räkna ut hur stor personbelastningen kan vara utifrån hur mycket tilluft som finns är:

$$\frac{(\text{Tilluft i l/s} - (0,35 \times \text{golvarea}))}{7} = \text{antal personer som ventilationen är anpassad för}$$

Formeln utgår ifrån angivet riktvärde i Folkhälsomyndighetens allmänna råd om ventilation (FoHMFS 2014:18). I råden anges att uteluftsflödet i skolor och lokaler för barnomsorg inte bör understiga ca 7 l/s per person vid stillasittande sysselsättning. Ett tillägg på minst 0,35 l/s per m² golvarea bör göras så att hänsyn också tas till föroreningar från andra källor än människor. Se ett exempel på en personbelastningskarta nedan.

Rum	Rummets huvudsakliga användning	Rummets area (m ²)	Nuvarande personbelastning	Uppmätt uteluftsflöde (l/s)	Flödet anpassat till antal personer
Nedanstående utgör ett exempel					
A105	Klassrum	35 m ²	25 personer	62 l/s	7 personer bör max vistas i rummet

Figur 1. Exempelbild personbelastningskarta. Här vistas det för många personer utifrån rådande ventilationskapacitet.

Beräkningen i figur 1 visar att max 7 personer bör vistas stadigvarande i rummet. Beräkningen gör det enkelt för verksamhetsutövaren att bedöma om antalet personer i lokalen är tillfredställande utifrån de luftflöden som finns uppmätta. Om miljöförvaltningen noterat att det vistas för många personer i ett rum i förhållande till ventilationens kapacitet ombeds verksamheten att omdisponera barngrupperna. Om ventilationen är så bristfällig på hela förskolan att det totala luftflödet inte är tillräckligt föreläggs verksamheten att inkomma med åtgärdsförslag och kostnadsberäkning för att uppnå gällande riktvärden.

Tobakstillsyn på skolor och förskolor

Sedan ett par år tillbaka inkluderas tillsyn enligt tobakslagen (rökförbudet) i den riktade tillsynen på förskolor och skolor. Kriterier för bedömning och uppföljning togs fram under miljöförvaltningens tillsynsinsats under perioden 2018-2019 vilka kvarstår. En förutsättning för att använda dessa kriterier är att det finns skolgård eller anvisad plats som kan likställas med skolgård, eller att elever/personer röker precis vid entrén. Kriterierna följer nedan.

1. Elever/personal/andra röker på skolans område
2. Det finns askkopp
3. Det förekommer mycket fimpar på skolgården
4. Det finns en anvisad plats för rökning

Radontillsyn i skolor och förskolor

Enligt strålskyddslagen är det fastighetsägaren som ska optimera strålskyddet genom att vidta åtgärder så att radonhalten hålls så låg som det är möjligt. Fastighetsägare till de fastigheter där det saknas mätresultat kommer att uppmanas att mäta och rapportera radon. De fastighetsägare som inte redovisar mätresultat kommer att föreläggas om att mäta, vid behov åtgärda förhöjda halter och efter mätning rapportera till miljöförvaltningen.

Resultat av tillsynen 2021

Under 2021 har totalt 345 stycken inspektioner utförts på skolor och förskolor inom staden, varav 280 ordinarie inspektioner av skolor och förskolor, 23 öppna förskolor och 42 verksamheter i samband med anmälan (tabell 1).

Tabell 1. Fördelning av olika typer av inspektioner under 2021.

Totalt inspekterade verksamheter 2020	
Typ av inspektion	Antal utförda inspektioner
Tillsyn av anmälda verksamheter	42
Löpande planerad tillsyn	280
Tillsyn öppna förskolor	23
Totalt inspekterade	345

Tillsyn av anmälda verksamheter

Under året har miljöförvaltningen handlagt totalt 56 anmälningsärenden varav 32 rör helt nya verksamheter och övriga avser ändringar av befintliga verksamheter. Därutöver har förvaltningen handlagt 11 anmälningar om ägarbyte.

Det har utförts 42 inspektioner i samband med anmälningar under 2021. Ett fåtal inspektioner kommer att genomföras i början av 2022. Detta kan dels förklaras av pandemin där både miljöförvaltningen och verksamheterna bokat om inspektioner till följd av sjukfrånvaro, och dels startade några verksamheter först

2022 varmed inspektion inte kunde genomföras under 2021. För att kunna göra en helhetsbedömning av verksamheten utför förvaltningen en inspektion först i samband med att verksamheten har startat.

Miljöförvaltningen har under 2021 intensifierat arbetet med att fånga upp verksamheter som inte gjort en anmälan. Sammanlagt har 23 ärenden initierats under året där verksamhetsutövare delgetts en uppmaning om att inkomma med en anmälan. Samtliga verksamheter har inkommit med en anmälan efter uppmaning.

Gällande nya förskole- och skolgårdar vill miljöförvaltningen uppmärksamma att förvaltningen i samband med anmälan noterat att det inte avsätts tillräckligt med friyta på förskole- och skolgårdar. Boverket rekommenderar i sin vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö ”Gör plats för barn och unga”, utkommen i maj 2015, en friyta om 30 kvm/barn i grundskolan och 40 kvm/barn i förskolan. Den totala ytan rekommenderas inte understiga 3000 kvm oavsett antal barn. På en mindre yta kan en barngrupp få svårt att utveckla lek och socialt samspel på ett sätt som tillgodoser deras behov. Miljöförvaltningen noterar att friytan på nya och befintliga förskole- och skolgårdar inte sällan understiger 15 kvm/barn. Miljöförvaltningen har även flera exempel på verksamheter där friytan understiger 5 kvm/barn eller där förskole- och skolgård saknas helt.

Löpande planerad tillsyn

Inom den löpande planerade tillsynen inspekterades 280 verksamheter under 2021 och av dem hade 142 verksamheter, det vill säga 55 procent, brister som ledde till att ett uppföljningsärende startades. Detta är en lägre andel jämfört med föregående tillsynsår 2020 då siffran låg på 66 procent. Vissa verksamheter hade fler än en brist. Av noterade brister gällde 101 stycken anmärkningar på buller från fasta installationer, 69 stycken bristfällig ventilation, ca 22 stycken hade anmärkningar som noterades vid tidigare tillsynsbesök och som inte har åtgärdats, och 19 stycken gällde misstanke om fukt, 11 stycken hade bristande tobaksrutiner.

Uppföljning av anmärkningar

Om en brist som kräver uppföljning upptäckts eller misstänks vid inspektionen startas ett uppföljningsärende där

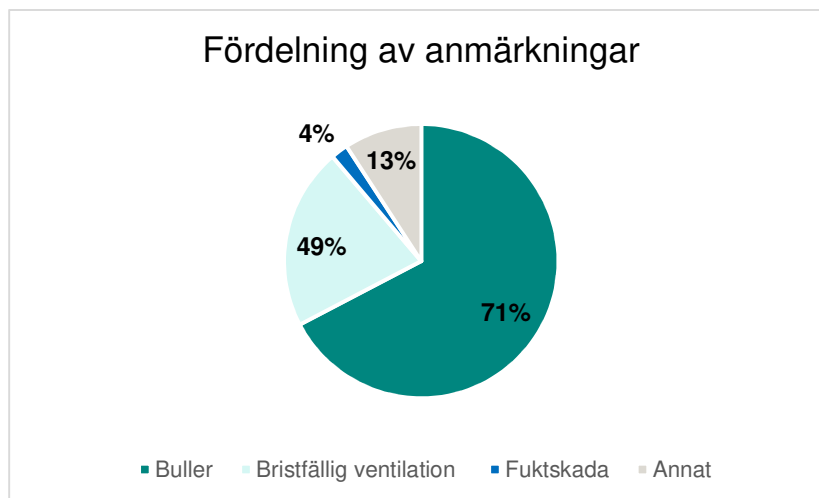
verksamhetsutövaren uppmanas att utreda och vid behov åtgärda bristerna.

Uppföljning tillsyn av anmälda verksamheter

Under 2021 har miljöförvaltningen startat 25 uppföljningsärenden i samband med anmälan. Majoriteten av uppföljningsärendena avser bristfällig ventilation och buller från fasta installationer. Ett mindre antal uppföljningsärenden avser fuktproblem och bristfälligt UV-skydd på förskolegårdar. Under året har 19 uppföljningsärenden kunnat avslutas. För närvarande finns 31 pågående uppföljningsärenden.

Uppföljning planerad tillsyn

Under 2021 startades 148 uppföljningsärenden från den planerade tillsynen. Vissa ärenden startades i början av 2022 men baserades på brister från 2021 års tillsyn. De brister som följs upp särskilt är buller från fasta installationer, bristfällig ventilation och fukt. Buller och höga ljudnivåer i skol- och förskolemiljö är sällan skadligt för hörseln men bullerexponeringen har betydelse för hälsan, livskvaliteten och inlärningen. Dålig luftkvalitet inomhus kan bland annat leda till besvär med ögon, näsa och hals samt astma och allergi. Dålig luftkvalitet kan bero på bland annat bristfällig ventilation, för många personer i lokalerna eller fuktskador. Buller från fasta installationer är den vanligast förekommande anmärkningen. Miljöförvaltningen handlägger dock anmärkningar gällande fukt, ventilation och buller med samma prioritet. Gällande ventilation kan verksamheten införa vädringsrutiner eller rutiner för utevistelse som en tillfällig åtgärd, vilket inte är möjligt när det gäller buller och fuktskador eftersom ingrepp i fastigheten krävs i sådana fall. Av totalt 140 uppföljningsärenden avsåg 26 stycken anmärkning på både ventilation och buller på samma förskola/skola, vilket motsvarar ca 19 procent.

Tabell 2. Diagrammet visar fördelningen av de brister som framkommit vid inspektioner under 2021 och som följs upp av förvaltningen. Kategorin "annat" är främst uppföljning av brister som kvarstår sedan miljöförvaltningens tidigare inspektioner och tobak (11 stycken)

Utöver anmärkningar som följs upp av miljöförvaltningen får i stort sett samtliga besökta verksamheter anmärkningar som de uppmanas att åtgärda inom ramen för sin egenkontroll. Denna typ av anmärkningar noteras i inspektionsrapporten och följs upp vid nästa ordinarie tillsynsbesök.

Effekter av tillsynen

Under 2021 avslutades 170 stycken uppföljningsärenden totalt (221 stycken 2020), vilket innebär att lika många verksamheter och mångfaldigt fler barn och ungdomar i Stockholm fått förbättrad inomhusmiljö i sin dagliga vistelsemiljö. Kostnaderna för åtgärderna har varierat från cirka tiotusen kronor upp till flera hundratusentals kronor. Förvaltningen driver i dagsläget ca 298 uppföljningsärenden, en ärendebalans som ligger relativt konstant.

De brister som verksamheterna själva ska åtgärda inom ramen för sin egenkontroll följer förvaltningen inte aktivt upp utan kontrollerar först vid nästkommande tillsynsbesök att åtgärder utförts, en bedömning om behovet av uppföljning för kvarvarande brister görs från fall till fall. Det kan vara brister som att kemikalieförteckning och säkerhetsdatablad för samtliga av verksamhetens faroklassade kemikalier saknas, rutiner för städning saknas eller att det finns leksaker i skötrum eller på toalett. Det kan också vara att protokoll för obligatorisk ventilationskontroll, OVK, och luftflödesprotokoll saknas. Tyvärr kvarstår dessa brister i

många fall. Verksamheterna kan ha bytt rektor respektive förskolechef och ibland har dessa ingen vetskap om den tidigare inspektionen, bristerna som upptäcktes eller om inspektionsrapporten. Detta innebär i sig att de delvis brister i sin egenkontroll.

Radontillsyn i skolor och förskolor

Genom den riktade tillsynen av skol- och förskolelokaler är 80 procent av alla verksamheter i Stockholm radonmätta och har halter under 200 Bq/m³. De fastighetsägare som trots uppmaning inte kontrollerar radon föreläggs att mäta, vid behov åtgärda förhöjda halter och efter mätning rapportera till miljöförvaltningen.

Slutsats

Erfarenheten från tillsynen är att skolor och förskolor vid förvaltningens tillsynsbesök ibland har bristfällig kunskap om att de ansvarar för att regelbundet kontrollera och säkerställa att lokalerna är lämpliga ur hälsosynpunkt. Verksamheterna förlitar sig i många fall på att fastighetsägaren tillhandahåller hälsomässigt bra lokaler som är ändamålsenliga för verksamheten. Många saknar kunskap om ventilationen räcker till för det antal personer som vistas i lokalen eller om ljudnivån från ventilationen är för hög och utgör en hälsorisk. Däremot har det blivit bättre sedan tidigare års tillsyn där kunskapen gällande bland annat ventilationens kapacitet förbättrats, delvis till följd av samrådsmöten med utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna. Denna förbättring bedöms även till stor del ha sin grund i förvaltningens förbättrade informationsmaterial och tydlighet med vilka krav som gäller redan när inspektionerna ska bokas.

Efter flera års tillsynsarbete på Stockholms förskolor och skolor noterar förvaltningen att problem som härrör från ventilationen är allra vanligast. Det största problemet är buller från ventilationen men även att ventilationen i sig är bristfällig. Även projektet *Buller från fasta installationer i förskolor* (påbörjades 2016 och avslutades 2020) som förvaltningen genomfört bekräftar den slutsatsen. Det finns flera orsaker till detta. Bl.a. kan aggregat slitas ut vilket leder till ökat buller, eller att verksamhetsutövarna tar emot fler barn i lokalerna och då behöver skruva upp ventilationen, som ger ett ökat buller.

Fortsatt arbete

Prognosen för 2022 är att förvaltningen kommer att ta emot mellan 55-60 anmälningar där ungefär hälften förväntas avse helt nya verksamheter. Därutöver förväntas det inkomma ett tiotal anmälningar om ägarbyte. Som tidigare år förväntas en ökad tillströmning av anmälningar under tidig vår och höst i samband med terminsstart. En motsvarande minskning av inflödet förväntas under sommarmånaderna.

Miljöförvaltningens avdelning för hälsoskydd har fått ett uppdrag om att stötta stadsdelsförvaltningar, utbildningsförvaltningen och SISAB i arbetet med att förbättra miljön på skolor och förskolor i staden. Förvaltningen har valt att lägga extra fokus på utomhusmiljön då behovet att stötta berörda bedöms som störst i den delen. Initialt avser förvaltningen ta fram ett informationsblad avseende utomhusmiljön på skola och förskola utifrån ett miljö- och hälsoskyddsperspektiv. Syftet är att kunna tillhandahålla verksamhetsutövare och fastighetsägare ett samlat dokument som de kan använda som underlag vid planering av barns utemiljöer på skolor och förskolor. Förvaltningen planerar även att ha möten löpande under året med stadsdelsförvaltningarna, utbildningsförvaltningen och SISAB där inomhus- och utomhusmiljön kommer att diskuteras. Syftet är att få en bild av hur förvaltningarna arbetar med frågorna samt hur miljöförvaltningen kan stötta dem framledes.

Miljöförvaltningen kommer även fortsatt ha en dialog om utomhusmiljön med stadsbyggnadskontoret (SBK) som har att bevaka vissa miljö- och hälsoskyddsfrågor i samband med bygglovsansökningar för skola och förskola. Inom ramen för den dialogen remitterar SBK ansökningar om tillfälliga bygglov till miljöförvaltningen om det finns tveksamheter rörande miljön.

Under 2022 fortsätter arbetet inom den planerade löpande tillsynen på förskolor och skolor, till en början i stadsdelarna Hägersten-Älvsjö, Norrmalm, Enskede-Årsta-Vantör, Östermalm, Kungsholmen och Södermalm. Fokus inom den löpande planerade tillsynen kommer som tidigare fortsatt att ligga på buller från fasta installationer eftersom alla skolor och förskolor i staden som inte ingått i det tidigare projektet. UV-tillsynen på förskolor som ett särskilt fokus kommer också att fortsätta under 2022.

Ett nära samarbete mellan hälsoskyddsavdelningen och kemikaliecentrum är sedan tidigare väl etablerat. Syftet med detta är

att kunskap från kemikaliecentrum ska sammanföras med erfarenhet och kunskap från hälsoskyddsavdelningens tillsyn med målet att förbättra inomhusmiljön i skolor och förskolor.

För den riktade tillsynen, som är förenad med en stor andel uppföljningsärenden, kommer även fortsättningsvis regelbundna möten med SISAB hållas för dialog om principfrågor och metoder för effektivisering av handläggningen gällande vissa mer komplicerade och långdragna ärenden. Samverkan med SISAB fungerar bra och leder till konstruktiva förbättringar i handläggningen.

Miljöförvaltningens ambition är utökad samverkan med stadsdelsförvaltningarna, vilka är verksamhetsutövare för de kommunala förskolorna i staden. Syftet med samverkansmöten är att dels presentera miljöförvaltningens tillsynsmethodik och statistikuppgifter men även att utbyta tankar och idéer för en så bra samverkan som möjligt mellan verksamhetsutövare och tillsynsmyndighet. Möten hålls i samband med nytt tillsynsår. Miljöförvaltningen kommer även erbjuda stadsdelarna möjligheten att delta på tillsynsbesök på enskilda verksamheter för att öka kunskapsnivån hos lokalintendenter samt andra nyckelpersoner inom stadsdelarna som berörs av förvaltningens uppföljningsärenden.

Även med utbildningsförvaltningen planeras samverkansmöten in. Syftet är kunskapsutbyte om de båda myndigheternas uppdrag och förutsättningar. En god samverkan mellan myndigheterna är till gagn för stadens barn och unga.

Slut